

דוגית נוסעת – אל מפלי הניאגרה

מאת דן בן-דוד

"דוגית נוסעת, מפרשיה שניים, ומלחיה נרדמו כולם... אם לא יעורו כל מלחיה, איכה תגיע הדוגית לחוף?" כולנו בדוגית של נתן יונתן, אך אין אלה גליו של נחל הירדן המלטפים את הדוגית ומושכים אותה לחוף, אלא קיצפו של נהר הניאגרה הסוחף אותנו במורד אל מה שמחכה בקצהו. בשלושת התחומים המרכזיים בחיינו – החברתי-כלכלי, הדתי-חילוני, והמדיני-ביטחוני – אנו נמצאים על תוואים המקרבים אותנו במהרה לנקודת האל-חזור, שאחריה לא יעזרו משוטים ולא מנוע כנגד עוצמת הסחף אל המפל הענק. מדובר בתוואים במימדים המחייבים אותנו לצאת מהקיבעון המחשבתי של שמאל מול ימין, חרדי מול אנטי-חרדי, וכו'.

בתחום הכלכלי-חברתי, הקובע את חוסנה של החברה הישראלית לעמוד באיומים מחוץ, גדלים הפערים הכלכליים בתוך המדינה ומגיעים לשיאים מערביים. בזמן שגדלים הפערים בתוכנו, הולכים וגדלים הפערים בין ישראל לבין הכלכלות המובילות בעולם, כאשר הצמיחה הנמוכה גורמת לנו לסגת לאחור באופן יחסי. מדובר בשני תהליכים חמורים מאוד הנמדדים לא בשנים בודדות, אלא בעשורים שלמים ברציפות. הבעיה העיקרית היא חוסר יכולת של חלקים הולכים וגדלים באוכלוסיה הישראלית להתמודד בהצלחה במשק מודרני. כאשר אחוז המשפחות מתחת לקו העוני לפי הכנסתן ברטו גדל מרבע ליותר משליש מכלל האוכלוסיה בישראל במהלך שני עשורים בלבד – וזאת על אף גידול של קרוב ל-300% בהעברות במהלך אותה תקופה – ברור מאוד לאן מוביל תוואי זה. אך מי מבין קובעי המדיניות בכלל מבין או מפנים זאת במדינה המולכת על ידי צירוף קטלני של ראייה קצרת טווח וטיפול סימפטומטי חובבני כתחליף לטיפול שורש אמיתי?

בהקשר הדתי-חילוני, תעלומה נוספת: באוכלוסיה החרדית, נתוני הלמ"ס מצביעים על כך ש-20% בלבד מהגברים בגיל העבודה משתייכים לכח העבודה. תמונת החרדים המתגייסים לצה"ל אף היא ידועה וזה מתרחש בזמן שהמדינה נמצאת במאבק קיומי. האם אלה נתונים שיתכנו במדינה מתוקנת? האם אין כאן בושא לאף אחד? האם רק מפלגות המשתלחות באופן קבע בכל דבר דתי הינן היחידות במדינה החושבות כי קורה כאן משהו לא מוסרי בעליל?

לנתונים אלה יש להוסיף את העובדה שרק 22% מהנשים הערביות בגיל העבודה משתייכות לכח העבודה. בכנס הרצליה האחרון, ועדת צבי צמרת ציינה כי מחצית מהילדים הלומדים היום בכיתה א' נמצאים במערכות חינוך חרדיות או ערביות. בהינתן שיעורי הילודה הגבוהים מאוד של שתי אוכלוסיות אלה, האם לא ברור לנציגי הציבור החרדים והערבים לאן מוביל תוואי זה – ובאיזו מהירות? בעוד דור, מי יוכל להמשיך ולממן אותם בהיקפים הנוכחיים? האם לא ניתן להתעשת לפני שהעסק יתפוצץ ויביא חורבן על כולנו?

בתחום המדיני-ביטחוני, אין חדש תחת השמש, וזה לא מתקבל על הדעת. הויכוח המסורתי בין שמאל וימין כבר אינו רלוונטי. מצד אחד, ניצבת מולנו מנהיגות פלשתינאית אשר בחרה להשיב להצעות שלום חסרות תקדים במאבק מזוין וקריאות של "חאקלאודה" ו"ג'יהאד" והבהירה לנו בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים מהן כוונותיה האמיתיות. מצד שני, הימין דבק בזכותנו לכל ארץ אבותינו. אך מה הלאה? מה החזון? להחיל את ריבונותנו על כל שטחי ארץ ישראל, כפי מוצע בסעיף 1. ב' של חוקת הליכוד? ישנם 5 מיליון יהודים ומיליון ערבים במדינה. בשטחים חיים עוד 3 מיליון ערבים. בעוד פחות מעשור, יהיה שוויון מספרי בין שתי האוכלוסיות. זו עובדה – והיא אינה מתיישבת בכל צורה שהיא עם המושג של מדינה יהודית ודמוקרטית. מי שאינו מבין זאת מוזמן לבקר במה שנשאר מרודזיה דאז – זימבבואה היום – או בדרום אפריקה, כדי לראות איזה עתיד מחכה לבנות-יענה עקשנים.

הוסיפו להיבט הבטחוני-מדיני את הפן הכלכלי, של אוכלוסיה החיה בתנאי עוני ושחיתות מחפירים הרוצה להנות מפירותיו של העולם המערבי המודרני הנמצא מעבר לוואדי או לכביש. רק נסיגה לאזורים עם רב יהודי מוצק ובנית "חומת סיני" מודרנית לאורך קוים ברי הגנה תוכל להקטין באופן ניכר את יכולת ההסתננות של מחבלים ומהגרים לשטחינו. לא ניתן לטאטא מתחת לשטיח את העובדה שהנסיגה תעמיד את ישראל עם הגב אל הקיר. אנו יודעים זאת, הפלשתינאים יודעים זאת, וכל מדינות המערב יודעות זאת. אך כאשר עומדים עם הגב אל הקיר, הידיים כבר אינן קשורות יותר – וגם זה ברור לכולם.

בכל מקרה, השאלה שצריכה להעסיק אותנו אינה מה טוב להם, אלא מה טוב לנו. היציאה משם לתוך גבולות עם רוב יהודי גדול ובניית קווים ברי-הגנה היא קודם כל הכרח קיומי-בטחוני-כלכלי שלנו, וזו הסיבה העיקרית לעשות זאת. אם במקרה, יציאה משטחם משרתת גם אותם, אז אין זו סיבה לפגוע בעצמנו רק כדי להרגיזם. זאת ועוד: אם כולם מרוויחים, אז יכול להיווצר מסד שעליו ניתן יהיה בעתיד להגיע להסכמים שעומדים נוכח לחיות כאן בשקט. היות והסכסוך ביננו לבין הפלשתינאים גולש למימדים שהחלו להלחץ גם את מדינות המערב, הם בוודאי יהיו קשובים יותר לאפשרות של קניית התשתיות שבנינו בשטחים – ישובים, כבישים, וכד' – כדי לספק תשתיות מודרניות מוכנות לפלשתינאים מחד גיסא, ולסייע לנו ליישב

מחדש את התושבים היהודיים מאידך גיסא. בעסקת החבילה הזו יש להניח שניתן יהיה לערב בצד המימוני גם את יצואניות הנפט הערביות המעונינות לשפר את תדמיתן במערב בעקבות מאורעות ה-11 בספטמבר. שלושה עשורים של "עסקים כרגיל" בתחומים הכלכלי-חברתי, הדתי-חילוני, והמדיני-ביטחוני הביאו אותנו עד הלום. הגיעה העת להתעשת. השארותנו על תוואים שהחלו בתחילת שנות השבעים אינה נובעת ממצוקות כספיות אלא מהעדר סדר עדיפויות לאומי המשקף ראייה ארוכת טווח. זו מדינה הנותנת יותר ממיליארד ש"ח בשנה כקצבאות ילדים לשלושת העשירונים העליונים ומסבסדת את לימודיהם האקדמיים של ילדי אותם עשירונים, במקום שהסכומים יושקעו בנזקקים באמת כדי להכשירם להתמודדות במשק מודרני. הדגשי מערכת החינוך (שהיתה פעם טובה מכולם, והיום נמצאת מתחת לכל המדינות המתועשות) הינם בתוכניות לימודים אופנתיות – שמקומם בחוגים של אחר הצהריים, באוניברסיטאות, ובכוללים – במקום בהרחבת הידע בתחומי היסוד ובאפליה מתקנת בגילאים הצעירים כדי למזער באופן ניכר את הנשירה בהמשך הלימודים. זו מדינה המממנת רבדים הולכים וגדלים מאוכלוסייתה בהיקפים המאפשרים ל-80% מאותם רבדים בגיל העבודה לבחור באי-עבודה כדרך חיים – שלא לדבר על אי-השתתפות בהגנה הפיזית של מדינה בסכנה. זו מדינה שהשקיעה מאז תחילת שנות השבעים סכומי עתק על התיישבות ותשתיות באיזורים שמעולם לא היה סיכוי שיוכלו להוות חלק ממדינה יהודית ודמוקרטית. אין ארוחות חינם. שילמנו מחיר כבד מאוד על היעדר אופק מדיני ואומץ ציבורי – והמחיר האולטימטיבי עדיין לפנינו.

יש בישראל עודפי מלאים של פוליטיקאים, אך אין כאן ולו מנהיג אמיתי אחד. מנהיג אמיתי אינו מתרץ מדוע לא ניתן, אלא מסביר לעם ומגייס בכל כוחותיו את התמיכה הציבורית לעשות את מה שצריך. אני מאמין שתחושות היעוד והשותפות בכל זאת שומרות את רובנו כאן – עדיין – והן מקור הכוח ממנו יוכל מנהיג אמיתי לדלות מאיתנו את הויתורים הסקטוריאליים הנדרשים להבראה כללית של חברה הנמצאת היום על שלושה תוואים לאבדון. אחים אנו בדוגית הקטנה שנקראת ישראל, אך גורלנו המשותף יהיה המפל, אם לא נתעשת בעוד מועד ונתחיל לחתור ביחד אל חוף המבטחים שעודנו נמצא בהישג יד.